

П. Т. Колісніченко,
викладач кафедри економіки підприємства, фінансів, обліку і аудиту,
Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини, м. Умань
ПОДАТКОВІ ВАЖЕЛІ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

P. T. Kolisnichenko,
assistantofthechair «Economyofenterprise, finances, accountingandaudit»,
PavloTychynaUmanStatePedagogicalUniversity, Uman
TAX INSTRUMENTS OF ENTREPRENEURIAL ACTIVITIES STATE CONTROL

У статті автором досліджено макроекономічні аспекти розвитку малого підприємництва в Україні. Автором визначено сучасні підходи до регулювання підприємницької діяльності в Україні. Розкриті основні складові системи державного регулювання малого підприємництва. Досліджено умови розвитку здійснення підприємницької діяльності на сучасному етапі становлення ринкової економіки в Україні. Виявлено особливості функціонування підприємницьких структур в Україні. Визначено роль податкових важелів у механізмі державного регулювання підприємницької діяльності. Проаналізовано сучасну практику податкового регулювання суб'єктів господарювання. Визначено актуальні проблеми функціонування спрощеної системи оподаткування.

Визначено тенденції розвитку системи державної фінансової підтримки суб'єктів малого бізнесу. Запропоновано заходи, які сприятимуть підвищенню ефективності державного регулювання підприємницької діяльності податковими інструментами. Узагальнено напрями активізації підприємницької діяльності на сучасному етапі розвитку економіки України.

InthearticletheauthorinvestigatesmacroeconomicaspectsofsmallbusinessdevelopmentinUkraine. TheauthordefinesmodernapproachestoentrepreneurialactivitiescontrolinUkraine. Themaincomponentsofsmallbusinessstatecontrolsystemhavebeenrevealed. TheconditionsofthedevelopmentofentrepreneurialactivitiesfulfilmentatmodernstageofmarketsysteminUkrainehavebeeninvestigated. Thepeculiaritiesofenterprises'functioninginUkrainehavebeendiscovered. Theroleoftaxinstrumentsinthestructureofentrepreneurialactivitiesstatecontrolhasbeendefined. Modernpracticeofbusinessentities'taxcontrolhasbeenanalyzed. Actualproblemsofsimplifiedtaxationsystemhavebeendetermined.

Thetendenciesofdevelopmentofstatefinancialsupportsystemofsmallenterprisesentitieshavebeeni dentified. Activities, whichmayfacilitatetheefficiencyupgradingofentrepreneurialactivitiesstatecontrolbymeansoftaxinstrume ntshavebeenproposed. TrendsofentrepreneurialactivitiesactivationatthemodernstageofUkraine'economydevelopmenthaveb eensummarized.

Ключові слова: державне регулювання, податок, ефективність, підприємницька діяльність, механізм.

Keywords: statecontrol, tax, efficiency, entrepreneurialactivities, gear.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Переорієнтація державної стратегії на розбудову соціально-орієнтованої економіки ставить нові вимоги до податкової політики, вимагаючи пріоритетності реалізації, переважання не фіскальних функцій податків, їх оптимальному співвідношенні з фіскальною. У таких умовах першочерговими завданнями податкової політики, поряд з забезпеченням дохідної частини державного бюджету, стають: регулювання попиту і пропозиції, стримування інфляції, стимулювання інвестиційно-інноваційних процесів, нагромадження інвестиційних ресурсів, забезпечення конкурентного середовища з метою і стимулювання підприємницької діяльності.

На нашу думку суттєво підвищити ефективність регулювання господарської діяльності суб'єктів малого бізнесу за допомогою системи оподаткування можна лише в результаті її реформування. Актуальність реформування визначається необхідністю приведення існуючої податкової системи у відповідність з пріоритетами Національної програми сприяння розвитку малого підприємництва, активізації економічного зростання на основі інноваційно-інвестиційної моделі. Вищезазначене й зумовлює актуальність теми дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Значний внесок у висвітленні проблематики використання податкових важелів державного регулювання підприємницької діяльності зробили українські вчені-економісти: П. Курмаєв [1], І.Лютий [2], П. Мельник, А. Соколовська [3] та інші.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Разом з тим, кількісне визначення ефективності використання податкових важелів державного регулювання підприємницької діяльності потребує розробки відповідних практичних підходів, які б, повною мірою, враховували сучасний стан функціонування податкової системи України.

Формулювання цілей статті. Метою даної статті є обґрунтування наукових підходів до визначення ефективності податкового регулювання.

Виклад основного матеріалу дослідження. Ефективність регулюючого впливу податкової системи визначається тим, наскільки цілеспрямовано вона вирішує комплекс завдань, пов'язаних із керуванням економікою як системи, забезпеченням надходжень до бюджетів усіх рівнів і, на цій основі, підвищенням життєвого рівня населення.

Шляхи розв'язання проблеми ефективності податкового регулювання концентруються на виваженому, науково обґрунтованому підході, найтісніше пов'язаному з урахуванням особливостей сучасного стану економічного розвитку.

Без визначення довгострокових пріоритетів економічного розвитку безперспективною є розробка заходів реформування податкової системи з метою реалізації виключно фіскальної функції регулювання. Тому першочерговими є заходи спрямовані на створення таких умов фінансово-господарської діяльності суб'єктам малого бізнесу, які б стали каталізатором довгострокового зростання національної економіки.

У даному контексті, в процесі реформування податкової системи повинна забезпечуватися реалізація таких принципів [4]:

Послідовність. Реалізація заходів у рамках податкової політики повинна здійснюватися у послідовності, що забезпечує досягнення запланованого результату. Послідовними можна вважати заходи, якщо не був порушений порядок їх черговості.

Узгодженість заходів податкової політики – полягає в реалізації комплексу заходів, спрямованих на досягнення єдиного результату.

Достатність (межі) – оцінка заходів податкового регулювання, що реалізується з позицій адекватності їх поточної ситуації, спрямованості на конкретний результат.

Своєчасність – характеризує темпи реагування на проблеми оподаткування. Реалізація заходів податкового регулювання є своєчасною, за умови попередження виникнення проблемних ситуацій, або їх нейтралізації безпосередньо після виявлення.

Актуальність – відповідність вимогам вітчизняного законодавства або поточної соціально-економічної ситуації. Заходи регулювання, у рамках податкової політики, є актуальними, якщо вони реалізовані відповідно до вказівок і у термін, що обумовлений чинною нормативно-правовою базою.

Гнучкість – здатність враховувати фактор динамічності середовища в податкових відносинах.

Результативність – здатність забезпечувати позитивний ефект в процесі реалізації заходів податкового регулювання.

У даному контексті необхідно пам'ятати, що існує певний часовий лаг (період) між реалізованими заходами та результатом. Величина лагу залежить від багатьох чинників.

1, 2, 3- часові інтервали

Рис. 1. Узагальнений алгоритм податкового регулювання

Джерело: складено автором

У 2014 році податкову політику характеризує пошук компромісу економічних інтересів усіх учасників податкових відносин. Разом з тим, привертає увагу певна обмеженість цих процесів.

Важливим завданням функціонування податкової системи є забезпечення соціальної орієнтації, а це вимагає, в свою чергу, модернізації багатьох її складових. Підвищення ефективності податкового регулювання на основі соціальної спрямованості не просто бажане, але й необхідне з точки зору існування незалежної суверенної держави. Водночас, це потребує певного переміщення акцентів у здійсненні регулюючого впливу, а тому повинно знайти адекватне відображення у всіх складових теоретичної конструкції реформування податкової системи: концепції, стратегії та конкретних заходах з їх реалізації.

Ефективність податкового регулювання, його можливість впливати на розбудову ринкового механізму, буде визначатися ступенем реалізації інтересів суб'єктів малого підприємництва у контексті виконання ними фіскальних та соціальних зобов'язань перед суспільством.

Оскільки властивості податкових взаємовідносин характеризуються, як правило, множиною ознак ($m \geq 2$), то при упорядкуванні одиниць сукупності виникає необхідність, з метою кількісного вираження ефективності податкового регулювання, агрегування усіх ознак множини в одну інтегральну оцінку.

Розрахунок інтегрального індексу ефективності податкового регулювання дозволить:

- кількісно охарактеризувати ефективність податкового регулювання суб'єктів господарювання (у тому числі й малого підприємництва) за визначений проміжок часу та порівнювати із минулими періодами;
- здійснювати моніторинг ефективності податкового регулювання як на макроекономічному рівні, так і на регіональному;
- враховуючи універсальність показників, на основі яких розраховується інтегральний, є можливість досліджувати міждержавні порівняння.

Агрегування ознак ґрунтується на теорії "адативної цінності", згідно з якою цінність цілого дорівнює сумі цінностей його складових. Якщо ознаки множини мають різні одиниці вимірювання, то адативне агрегування потребує приведення їх до однієї основи, тобто попередньої нормалізації.

Вектор первинних ознак $[x_1, x_2, \dots, x_m]$ замінюється вектором нормалізованих значень $[z_1, z_2, \dots, z_m]$.

На практиці застосовують різні способи нормалізації. Усі вони ґрунтуються на порівнянні емпіричних значень показника x_i з певною величиною a . Такою величиною може бути максимальне x_{\max} , мінімальне x_{\min} , середнє значення сукупності $[x_1, x_2, \dots, x_m]$ чи еталонне (порогове) x_e значення показника.

При формуванні ознакового простору (множини індикаторів) важливо забезпечити інформаційну односпрямованість показників x_i . З цією метою показники поділяють на стимулятори та дестимулятори.

Для кількісного вимірювання індексу ефективності податкового регулювання ми пропонуємо використовувати такі показники дестимулятори:

- витрати на мобілізацію 1 грн податків, грн;
- податкова заборгованість, грн;
- кількість судових рішень на користь платників податків, од.

Розуміючи, що цей перелік не є вичерпним, для забезпечення більшої репрезентативності його можна доповнювати новими показниками.

Витрати на мобілізацію податків (Вмоб) складаються із таких основних складових:

$$B_{\text{моб}} = Z_n + KT + \text{Відр} + OI + \text{Інв} + \text{КапР} + \text{Ін} \quad (1)$$

Zп - заробітна плата та нарахування;

KT- канцелярські та господарські витрати;

Відр - відрядження;

OI - придбання обладнання й інвентарю;

Інв - придбання м'якого інвентарю та обмундирування;

КапР - капітальний ремонт будівель і споруд;

Ін - інші витрати.

Економія витрат за вищеназваними елементами буде сприяти зниженню суми витрачених коштів на мобілізацію 1 грн. податків.

Зв'язок між інтегральною оцінкою й показником-дестимулятором – обернений. Дестимулятори перетворюють на стимулятори за допомогою нормування. Оптимальним значенням показника буде найменше серед інших (у тому числі й при порівнянні із ретроспективними).

Формула для нормування показника дестимулятора має вигляд:

$$P_n = \frac{x_{\text{опт}}}{x_{ij}} \quad (2)$$

при цьому $z_{ij}=1$ при $x_{ij} = \text{хопт}$

де x_{ij} – значення індикатора;

$z_{ij}=1$ – нормоване значення індикатора x_{ij} .

З метою визначення вагових коефіцієнтів на основі математичних методів використовується модель головних компонент [5] або метод експертних оцінок [6, С.51-56].

Використання методу експертних оцінок дозволило сформулювати такі вагові коефіцієнти:

- витрати на мобілізацію 1 грн податків – 0,488;
- податкова заборгованість – 0,327;
- кількість судових рішень на користь платників податків – 0,171.

Якщо x_{ij} - деякі показники, $j=1, \dots, m$; $i=1, \dots, n$, які в сукупності характеризують функціонування податкової системи, то інтегральний показник (індекс) ефективності податкового регулювання повинен мати вигляд:

де i_j - вагові коефіцієнти, що визначають ступінь внеску j -го показника в інтегральний індекс;
 z_{ij} – нормалізовані значення вхідних показників x_{ij} .

Критеріальні характеристики ефективності податкового регулювання суб'єктів господарювання на основі розрахунку інтегрального індексу наведені у табл. 1.

Таблиця 1.

Характеристики значень інтегрального показника ефективності податкового регулювання

Значення інтегрального індексу	Характеристика податкового регулювання
Нижче 0,85	Низький рівень
0,85-1,0	Наближений до мінімально достатнього рівня
1,0-1,05	Достатній рівень
Більше 1,05	Високий рівень

Джерело: складено автором

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямі. Підсумовуючи вищевикладене, необхідно зазначити, що підвищити ефективність державного регулювання господарської діяльності суб'єктів малого бізнесу за допомогою системи оподаткування можна лише в результаті її реформування. З метою кількісного вираження ефективності податкового регулювання автором запропоновано розраховувати інтегральний індекс на основі врахування таких показників: витрати на мобілізацію 1 грн. податків, податкова заборгованість, кількість судових рішень на користь платників податків.

Список літератури.

1. Курмаев П.Ю. Організаційно–економічний механізм регулювання розвитку регіонів /П.Ю. Курмаев. - Умань: ПП Жовтий, 2010. – 332 с.
2. Лютий І.О. Ефективність податкової політики України /І.О. Лютий //Науковий вісник Національного університету державної податкової служби України. - 2008. - №10. - С.15-19
3. Соколовська А.М. Податкова політика в Україні у 2009-2010 роках: особливості та уроки на перспективу / А. М. Соколовська // Фінанси України. - 2011. - № 4. - С. 24-37
4. Колісніченко П.Т. Напрями реформування податкової системи України /П.Т. Колісніченко // Економіка: проблеми теорії та практики : [зб. наук. пр.]. – Дніпропетровськ : ДНУ, 2009. – Вип. 250 : в 9 т. – Т. 5. – С. 1080–1083.
6. Андроникова Н.Г. Модели и методы оптимизации региональных программ развития /Н.Г. Андроникова, С.А. Баркалов, В.Н. Бурков, А.М. Котенко. – М.:ИПУ РАН, 2001. – С.51-56.

References.

1. Kurmaiev, P. Yu. (2010), *Orhanizatsijno–ekonomichnyj mekhanizm rehuliuвання rozvytku rehioniv* [Organizational and economic mechanism of regulation regional development], Uman, Ukraine.
2. Liutyj, I.O. (2008), "The effectiveness of tax policy in Ukraine", *Naukovyj visnyk Natsional'noho universytetu derzhavnoi podatkovoi sluzhby Ukrainy*, vol. 10, pp. 15–19.
3. Sokolovs'ka, A.M. (2011), "Tax Policy in Ukraine in 2009-2010: characteristics and lessons for the future", *Finansy Ukrainy*, vol. 4, pp. 24–37.
4. Kolisnichenko, P.T. (2009), "Directions tax reform in Ukraine", *Ekonomika: problemy teorii ta praktyky*, vol. 250, pp. 1080–1083.

5. Yerina A.M., (2001), Statystychne modeliuвання ta prohnozuvannia [Statistical modeling and forecasting], KNEU, Kyiv, Ukraine.
6. Andronykova, N.G. Barkalov, S.A. Burkov, V.N. and Kotenko, A.M. (2001), Modely y metody optymizatsyy rehional'nykh prohramm razvytyia [Models and methods optimization of development programs], IPU RAN, Moscow, Russia.